

АНОТАЦИИ НА ПРЕДСТАВЕНИТЕ МАТЕРИАЛИ, ВКЛЮЧИТЕЛНО

САМООЦЕНКА НА ПРИНОСИТЕ

на гл. ас. д-р Добринка Иванова Стоянова

СПИСЪК МОНОГРАФИИ

I. Самостоятелна монография:

1. *Стоянова, Д., Макроикономика и пазар на труда в условията на валутен борд. Университетско издателство "Паусий Хилендарски", Пловдив, 2021, 130 стр., ISBN 978-619-202-674-5*

Анотация: Новите процеси и явления, свързани с ефектите от пандемията от коронавирус, придават съществена важност и актуалност на темата за ефектите на външните шокове върху икономиката. Това поставя въпроса каква е степента на уязвимост на българската икономика при появата на външни шокове и дали икономическата политика в страна с валутен борд, каквато е България, създава необходимите условия за поддържането на стабилна макрорамка и стабилен пазар на труда. От една страна, макроикономическата стабилност, характеризираща се с поддържането на определени равнища на основните макроикономически показатели, е от особена важност за постигането на икономически растеж. От друга страна, развитието на макрорамката в България определя достигнатото равнище на икономическо сближаване спрямо европейската общност и то по пътя на страната към присъединяване към Евроразоната.

Макроикономическата стабилност е една от основните цели на икономическата политика на България, особено след като страната става член на ЕС, тъй като стабилността е и основен приоритет на европейската икономическа политика и на функционирането на единния пазар. Това е така, защото макроикономическата стабилност е свързана с поддържането на стабилни равнища на основните макроикономически показатели, което е предпоставка за постигане на икономически растеж. Това налага по-особено внимание при откриването на потенциални макроикономически рискове. В тази връзка в рамките на ЕС е създаден механизъм за наблюдение, чрез който се идентифицират, предотвратяват и коригират макроикономически дисбаланси или това е т.нар. Процедурата за макроикономически дисбаланси (The Macroeconomic Imbalance Procedure (MIP)). Важността на този мониторинг се налага от това, че чрез него на ранен етап се откриват възможните пречки за нормалното функциониране на икономиките на държавите членки на Евроразоната и на ЕС.

В българската икономика също се наблюдават макроикономически дисбаланси, особено в периоди на растяща икономика. Затова стремежът трябва да е насочен към прилагане на успешен модел за управление на дисбалансите, чрез използване на подходящите инструменти, а не за тяхното премахване. Възможностите за това се търсят в стабилизационната функция на пазара на труда и на неговата гъвкавост, и то при наличието на валутен борд в страната ни. Наред с всичко това, макроикономическата стабилност в България е поставена пред сериозно изпитание, особено, когато българската икономика е силно отворена и е част от глобалните процеси и пазари. Така в по-значима степен се предават импулсите от развитието на световната икономика, които се отразяват върху цикличността на икономиката. Въпреки световните кризи, макрорамката в страната успява да се запази сравнително стабилна в условия на валутен борд и при ограничена фискална политика. Това до голяма степен потвърждава устойчивостта на валутния борд.

Фиксираният валутен курс в условията на паричен съвет обаче предполага, че липсва гъвкавост на паричната политика, при която чрез валутния курс да се абсорбират външните шокове. В тази ситуация особена роля има и пазарът на труда, който представлява един от най-ефективните инструменти за възстановяване на икономическото равновесие в страната в условие на паричен съвет. Следователно, успешното прилагане на паричния съвет до голяма степен зависи от наличието на гъвкав пазар на труда, който позволява бързото приспособяване на икономиката при шокове. Всичко това налага по-доброто разбиране на валутния борд, на макрорамката и на макроикономическите дисбаланси, поради което е необходимо да се изясни и същността на понятията. Разглеждането на концепциите за валутен борд и на инструментариума за оценка на макроикономическите дисбаланси е основа за избор на най-подходяща дефиниция на понятията за целите на настоящото изследване.

Самооценка: Настоящото изследване дава възможност за извеждане на връзки и изводи, които към този момент все още са предизвикателство за научните и професионални среди. Това става възможно благодарение на комплексното разглеждане на теоретичните концепции за валутния борд и анализа на емпиричните резултати за българската икономика. Основният принос на разработката е, че се извеждат специфични проявления на валутния борд, които не са достатъчно изследвани до този момент, като въздействието му върху макроикономическото развитие на България и способността на пазара на труда да абсорбира

външните шокове и да функционира при екстремалните икономически условия, свързани със следкризисното българско стопанство.

Въпреки че конвенционалната теория определя валутния борд като недостатъчно гъвкав по отношение на външните шокове, в настоящото изследване се доказва именно обратното за българската икономика, което е и един от съществените приноси на разработката. Емпиричният икономически анализ на макрорамката на България в условия на валутен борд, както и сравнителната характеристика с макрорамката на страните членки на ЕС, показват, че българската икономика не е сред най-силно засегнатите от кризата. Това подчертава предимствата на валутния борд, особено в периоди на кризисни сътресения. Опитът на България показва, че действието на валутния борд в страната допринася за запазването на финансовата стабилност и постигането на икономическа конвергенция по основни макроикономически показатели.

В условията на валутен борд ролята на пазара на труда за икономическото възстановяване е особено важна, тъй като наложените ограничения пред паричната и фискална политика ограничават използването на инструментариума на тези политики. Пазарът на труда е основният инструмент, който поема тежестта на шоковете върху икономиката и това се отразява на основните показатели – равнище на безработица и равнище на заетост.

В разработката се изследва и друг важен проблем, а именно се дава оценка на връзката между макроикономическите дисбаланси и икономическия растеж в България, която като отворена икономика, изпитва силно външноикономическите и външнополитическите промени в глобализираните икономически отношения. Получените резултати от изследването на макроикономическите дисбаланси позволиха да се потвърди заложената тезата, че когато българската икономика, като малка и силно отворена икономика, расте, това е съпроводено от големи макроикономически дисбаланси.

II. Колективни монографии:

1. *Стоянова, Д., Райчев, Ст., Маджурова, Бл. Социална кохезия (Национални, регионални и структурни измерения в контекста на България- ЕС- Западни Балкани). УИ Паусий Хилендарски, Пловдив., 2019, стр. 385, ISBN 978-619-202-442-0*

Анотация: Концепцията за социалната кохезия започва да придобива все по-голяма актуалност поради нови процеси и явления в съвременния свят като възникващите заплахи за ценностите и нормите в обществата, породени от въздействието на глобализацията и ускорените икономически, политически и демографски промени, нарастващата поляризация между хората, страните и регионите. Всичко това налага преосмисляне на настоящите практики и насочване към по-социално ориентирани политики, съобразени с изискванията на новото време.

През последните няколко десетилетия в Европа се наблюдават едни от най-всеобхватните интеграционни процеси не само в икономически и политически план, но и в социален. Премахването на границите между страните членки на ЕС и глобализацията на икономиката несъмнено оставиха своя отпечатък върху европейската социална политика. Тези процеси са съпроводени със значителни трудности при поддържането на благосъстоянието поради увеличаване на социалната уязвимост.

Държавите, обект на политиката на разширяването на Европейския съюз изпитват ефектите от евроинтеграцията в различни аспекти - икономически, социални, политически. Наред с това те се изправят пред редица предизвикателства, породени от вътрешни (стареене, различия в културите, различия в доходите, структурни промени и други) и външни въздействия (глобализация, емиграционен натиск и други). Възможностите за разширяване са свързани с постигане на по-голямо благоденствие в ново присъединените и присъединяващите се държави. Целта на ЕС е създаване на обединена Европа, в която свързаността между отделните страни в региона е по-силна. Социалното, икономическо и териториално сближаване в голяма степен определят развитието на процеса на свързаност между страните.

За по-доброто разбиране на социалната кохезия е направен опит да се изясни същността на самото понятие. С оглед на това е направен преглед на литературата относно социалната кохезия. Това дава възможност да се очертаят теоретичната рамка, както и основните

зависимости и допускания, които служат като основа при формирането на тезата на настоящото изследване, както и при изграждането на подхода за анализ и оценка на социалната кохезия в национално, регионално и структурно измерение в контекста на България - ЕС - Западни Балкани. При реализацията на методологичната рамка на изследването е оценено достигнатото равнище на социална кохезия по линия на пазара на труда, образованието и социалните условия в страните от Западните Балкани и ЕС. Анализирани са и резултатите от кохезионните политики.

Изхождайки от целта на разработката, а именно да се оцени достигнатото равнище на приобщаване на България, държавите от Западните Балкани и ЕС, на първо място се налага необходимостта от изясняване на смисъла, който се влага в понятието социална кохезия. Въз основа на това е направен преглед на по-известните разбирания за социална кохезия, които имат отношение към: причините за появата на социалната кохезия; факторите, които влияят върху социалната кохезия; възможностите за развитие на социалната кохезия; инструментариумът за измерване на социалната кохезия, както и кохезионните политики. Прегледът на концепциите за социална кохезия е основа за избор на най-подходяща дефиниция на понятието за целите на настоящото изследване.

Самооценка: Приносът на настоящата монография е в систематизираното и детайлно изследване на концепциите за социална кохезия и инструментариумът за изследването ѝ. Използван е причинно-следствена анализ, чрез който е направена задълбочена оценка на социалната кохезия и е разкрита биполярната функция на социалната кохезия- като независима и резултативна променлива. Като основа за разбирането на състоянието на социалната кохезия, факторите за появата ѝ, както и последствията от нея, служат основните теоретични концепции по отношение на социалната кохезия като функция на социалното включване; социалната кохезия като функция на социалния капитал; и социалната кохезия като функция на институциите (провежданите политики). Особеният принос е в извеждането на значимостта на провеждането на ефективна социална политика за постигането на по-голямо социално сближаване. Въпреки че социалното сближаване е функция от социалното включване и от социалния капитал, за да са възможни те, е необходимо да има ефективни институционални интервенции. От една страна, социалното включване е резултат именно от добрата политика, включваща защитата на социалните права, насърчаването на качествения образователен процес и оттам – активно включване на

пазара на труда, което е възможност и за достъп до финансови ресурси. От друга страна, социалният капитал е следствие от социалното взаимодействие на индивидите, но за да е качествено, то се извършва съгласно с определени институционални норми и правила, насърчаващи формирането на социално сплотено общество. Наред с това в настоящото изследване е направена оценка на достигнатото равнище на интеграция на държавите от ЕС, България и Западните Балкани, и в частност на постигнатата от тях свързаност по отношение на пазара на труда, образованието и социалните условия.

2. Райчев, Ст., Маджурова, Бл., Стоянова, Д., **Влияние на глобализацията върху характера на работните места и заетостта**, Университетско издателство "Паисий Хилендарски", Пловдив, 2020, 328 стр., ISBN 978-619-202-563-2

Анотация: Концепцията за променящия се характер на работните места започва да става все по-актуална поради новите процеси в съвременния свят, породени от глобализацията и свързаните с нея последици като технологични промени и либерализация на пазарите, които, от друга страна, са източник на нови възможности и предизвикателства пред развитието на икономическия, демографския и политически живот. Различните аспекти на глобализацията имат различни ефекти, които са разпределени неравномерно между отделните региони, пазари и граждани и които водят до поляризация между тях. Така например пазарът на труда и характерът на работните места също са подложени на въздействието на глобализацията и произтичащите от нея фактори, които се обединяват и тяхното действие става още по-значително.

Всичко това налага преосмисляне на настоящите практики и необходимост от прилагане на програми и мерки, съобразени с изискванията на новото време, а именно те да са насочени към постигане на растящи, устойчиви и приобщаващи икономики. Движеща сила за постигане на дългосрочен икономически растеж е ефективното обединяване на производствените фактори труд и капитал, което става възможно благодарение на използването на технологиите. Като ключовият елемент на технологичния прогрес в световен мащаб са иновациите, именно поради тази причина е необходимо да се проследят възможностите за разширяването им.

Технологичният прогрес и иновациите остават безспорен отпечатък върху работния процес, организационните форми и структурата на работните места. Професионалната структура се

изменя като отмират професии, свързани с индустрията и се появяват нови професии, профилът на които включва ключови квалификации в сферата на информационните технологии; езикови; комуникационни умения и др. Тези нови предизвикателства пред проектирането на професиите налагат по-голяма гъвкавост и адаптивност.

Съществената промяна в структурата на работните места пренасочва труда към развойните дейности. Това води и до промяна на образователния процес. Той не приключва с получаване на образователна степен, а напротив- започва със стартиране на работата, именно заради динамиката на работните места. Поради тази причина се засилва ролята на политиките за учене през целия живот, чрез които става възможно адаптирането на работната сила към промените на пазара на труда и към потребностите на икономиката.

Всичко това налага по-доброто разбиране на технологиите и иновациите, поради което е необходимо да се изясни и същността на самите понятия. Въз основа на това е направен преглед на литературата относно технологичния прогрес и иновациите. Така става възможно очертаването на теоретичната рамка и на основните зависимости и допускания, които са основополагащи за формирането на тезата на настоящото изследване, както и за изграждане на подхода за анализ и оценка влиянието на технологичния напредък/ иновациите върху характера на работните места. При реализацията на методологичната рамка на изследването е направена оценка на ефектите на технологичния напредък/ иновациите върху пазара на труда и в частност върху характера/ структурата на работните места. Акцент е поставен и върху политиките, стимулиращи разпространението на иновациите, както и върху резултатите от действието им.

Самооценка: Особеният принос на настоящото изследване за влиянието на глобализацията върху пазара на труда е в представянето и интерпретацията на различните страни и механизми на изследваната взаимовръзка- глобализация/иновации- заетост, както и в детайлния анализ на инструментариума за оценка на иновациите. Изложени са разнопосочните отговори на икономическите школи за ефектите от иновациите върху заетостта. От една страна, иновациите са фактор за нарастване на безработицата поради автоматизацията на работния процес и заместването на работната сила с машини. От друга страна, иновациите са фактор за увеличаване на производителността, икономическия растеж, а оттам и върху заетостта.

Настоящата монография допринесе в голяма степен до по-задълбоченото осмисляне за връзката между глобализацията и работните места.

За последните години глобализацията промени в някои сектори драстично, в други по – слабо, предпочитанията на индивидите за трудова реализация, търсенето на работодателите от качество и количество на работната сила спрямо притежанието на знания и умения, свързани с новите икономически реалности, технологизацията, автоматизацията и роботизацията. Глобализацията оказва най - силно въздействие върху пазара на труда посредством влиянието на технологиите, променяйки самото разбиране дори за работно място и заетост. В този смисъл това намери отражение в огъвяването на заетостта и дистанционността на работното място; новите управленски методи, като промени в системата за управление на човешките ресурси и т.н. Не на последно място глобализацията оказва въздействие върху пазара на труда и посредством промените в икономическите отношения, либерализирането и интернационализирането на стоковите, капиталовите и трудовите потоци под влияние на новите технологии, транспорта, наднационалните организации и множеството споразумения за свободно движение на производствените фактори и крайни стоки и услуги.

Глобализацията извежда на преден план новите икономически парадигми, икономиката на знанието, зелената икономика, устойчивото развитие и растеж, кръговата икономика и т.н. които моделират структурата на заетостта и характера на работните места.

III. Глава от колективна монография:

- 1. Стоянова, Д., Маджурова, Б., Райчев, С. Социална кохезия в сферата на образованието - достигнато равнище в България, ЕС и Западни Балкани. Европейската интеграция днес - някои проблеми и възможности. УИ Паусий Хилендарски, стр. 99-138, 2019 ISBN 978-619-202-418-5*

Анотация: Европейският съюз следва идеята за поддържане на мира, демокрацията, стабилността и просперитета в Европа. Поемането на ангажимент за прилагането на тази идея е и едно от условията за присъединяване на новите страни членки. Стремещът на ЕС е насочен към постигане на единна Европа, като за целта е необходимо да подобри

свързаността между отделните страни в региона. Процесът на свързаност между страните е подчинен в голяма степен на икономическото, социалното и териториалното сближаване. Възможностите за разширяване на ЕС се разкриват с европейската перспектива за присъединяване на Западните Балкани към ЕС, като ключова роля за поставянето на този въпрос като приоритетен има страната ни по време на българското председателство на Съвета на Европейския съюз. Част от политиката по разширяване на ЕС е постигане на социална кохезия между ЕС и страните от Западните Балкани. За целите на настоящата разработка социалната кохезия е разгледана в контекста на постигнатото равнище на образователна свързаност. На базата на аналитичен преглед на основните теоретични модели и концепции, имащи отношение към разбирането на социалната кохезия, и инструментариума за измерване на социална кохезия е изградена методологичната рамка на изследването, при реализацията на която е оценено достигнатото равнище на социална кохезия по линия на образованието на Западните Балкани спрямо ЕС. Анализирани са и ефективността на кохезионните политики.

Самооценка: В настоящото изследване се откроява анализът на развитието на основните индикатори, които измерват образователната кохезия в страните от ЕС и от Западните Балкани. Особеният принос е в извеждането на ролята на образованието като фактор за постигането на сближаване и намаляване на дисбалансите между страните в ЕС и Западните Балкани.

Кохезионната политика в сферата на образованието инвестира в уменията и компетенциите на хората, които са от решаващо значение за гарантиране на дългосрочната конкурентоспособност на Европа. От ключово значение за насърчаване на социалното сближаване е образованието, чрез което се повишава човешкият капитал и предоставят подобри възможности за реализация на пазара на труда. Извеждат се важни изводи по отношение на политиките по образованието в България. Анализът показва, че планираните средства по линия на ЕСФ и кохезионните фондове се усвояват и разходват със значителен лаг. Това води до забавяне на реформите в образованието, а оттам – и до декохезия с останалите държави – членки на ЕС.

СПИСЪК С ПУБЛИКАЦИИ

1. Raychev, R., Stoyanova, D, Madzhurova, B. *Macroeconomic measures on the phenomenon of working poverty. Cause-effect analysis. Innovativity in Modeling and Analytics Journal of Research vol. 2, 2017, pp.49-67 iMAJOR , ISSN 2534-9619*

Анотация: Настоящата разработка изследва макроикономическите измерения на феномена работещи бедни. Те представляват сериозен икономически и социален проблем, който е свързан с неефективното използване на ресурсите в националната икономика и неспособността на значителна част от работещите бедни да участват активно в потреблението и по този начин да допринесат за икономическия растеж. В допълнение, това явление е причина и за обезлюдяване на цели райони.

Самооценка: Особеният принос на настоящото изследване е в това, че то се концентрира върху изследване и анализиране на резултатите и връзките между работещите бедни и ключови макроикономически индикатори или основни индикатори, свързани с провежданата икономическа и социална политика като част от общата макроикономическа политика.

Анализът на „работещите бедни“ има за цел да се разберат по-добре причините за и последствията от появата на тази специфична група на пазара на труда.

Важността да се изследват „работещите бедни“ се проявява и от необходимостта да се направи оценка на възможностите на провежданите политики на пазара на труда и да се формулират предложения за допълнителни политики за ограничаване на „работещите бедни“, респективно и на прилагането на по-ефективни политики в областта.

При факторния анализ на „работещите бедни“ могат да се изведат редица предпоставки, допринасящи за появата на тази група, но особен акцент се поставя на *икономическия растеж; минималната работна заплата образователното равнище на заетите; размерът на домакинството; видът на работното време и на трудовия договор, и ниската трудова интензивност.*

Решението на проблема „работещи бедни“ не може да се намери лесно, защото пазарът на труда се анализира самостоятелно, а безработицата и заетостта са неразривно свързани със социалната система, макроикономическата политика и образованието.

„Работещите бедни“ от една страна са и причина и следствие от икономическия растеж. Резултатите от изследването показват, че проблемът пред работещите бедни не е само

ниската минимална работна заплата, а и като цяло ниският размер на съвкупния доход, разпределен между членовете на домакинството. Бедността сред работещите се дължи на множество фактори – ниски заплати; недостатъчни часове; ниски доходи; размер и тип на домакинството; липса на трудова квалификация и ниска образователна степен; ниска интензивност на труда и др. Всички тези фактори трябва да се вземат предвид при провеждането на социалната политика.

2. *Yulia V. Dzhabarova, Blaga P. Madzhurova, Stefan A. Raichev, Dobrinka I. Stoyanova, Dimensions of young adult policies impact on a comparative principle at an european level, Economy & Business, Volume 12, 2018 ISSN 1314-7242*

Анотация: Настоящата статия разглежда някои приоритетни политики за учене през целия живот на европейско ниво. Целта е да се предостави основен задълбочен анализ и оценка на ефективността на тези политики и как те подпомагат прехода на младите хора от образование към заетост и общото им благополучие. Заключениеето в настоящето изследване идентифицира положителните и отрицателните ефекти в някои европейски страни и подчертава критичните точки за по-нататъшни изследвания. Целта на изследването е да се идентифицират най-добрите практики чрез анализ на политиките за учене през целия живот.

Самооценка: Особеният принос на настоящото изследване се състои в това, че качественият анализ на интервютата с млади възрастни и експерти дава възможност за оценка и сравнение на ключови резултати и за извеждане на заключения относно потенциала на политиките за учене през целия живот от гледна точка на младите възрастни и експерти. Въз основа на информацията, събрана в деветте национални доклада, са идентифицирани различните възприятия за социалните очаквания, които са в основата на политиките и инициативите, като по този начин се измерват възможностите на индивидите да създадат субективно значение.

Въз основа на изискванията на проучването могат да бъдат идентифицирани три перспективи - изследване на житейския курс, културна политическа икономия и управление. Изследването на житейския курс подчертава как проблемите в едно измерение на живота оказват натиск върху поведението на хората в други измерения на живота. Освен това в тази част от изследванията също така се задава въпросът как опитът на младите възрастни съвпада с възгледите на експертите.

След това културната политическа икономия изследва как се избират политики сред много алтернативи, а понякога и как се изграждат целевите групи в съответствие с този избор. И така, уязвимите млади възрастни се очаква да отговорят на социалните норми, установени от някой друг. Това е наистина сложен семиотичен процес, при който създателите на политики дефинират посоката на развитие, а професионалистите развиват своя опит. Разбирайки колко сложен е процесът, всеки, който се интересува от обучение през целия живот, също така и ще намери възможност за разбиране на много проблеми, които неизбежно възникват. Правителството твърди, че социалното взаимодействие формира координацията между публичните институции и другите заинтересовани страни. Резултатът е набор от комбинации между йерархично и мрежово управление.

Тъй като политиките за учене през целия живот функционират в интерфейсите на образованието, пазара на труда и социалните политики, очевидно е, че тяхното управление не трябва да се пренебрегва.

Основният извод, който следва от анализа, е, че повечето млади хора, участващи в интервютата на това проучване, вярват, че политиките за учене през целия живот в крайна сметка им помагат.

Изводът, направен от интервюта с експерти, показва, че политиките за учене през целия живот имат голям потенциал, но в същото време те призовават за размисъл, допълнителни дебати и политически дебати.

3. Стоянова, Д., Райчев, С., Маджурова, Б., Фискална консолидация на новите страни членки на ЕС, Управление и образование Т. 15 (1) 2019 стр. 111-115, 2019 ISSN 13126121

Анотация: Глобалната икономическа и финансова криза от 2008 г. разкри необходимостта от задълбочено изследване на ефективността на фискалната политика и нейното въздействие върху икономическия растеж през различните фази на икономическия цикъл в държавите-членки на ЕС. Налице е дискусия по този въпрос поради различните възгледи на съществуващите икономически теории за ролята на държавата в икономиката. Това изисква задълбочен анализ на публичните приходи и разходи и тяхното въздействие върху БВП. Необходимостта от увеличаване на държавните разходи в новите държави-членки на ЕС изведе въпроса за фискалната консолидация на преден план. Ефектът от

макроикономическите процеси върху промените в публичните разходи също влияе върху по-дългия процес, както и върху дългосрочния икономически растеж. Необходимостта от намаляване на разходите или повишаване на данъците поставя новите държави-членки пред сериозни изпитания поради необходимостта от фискална консолидация.

Самооценка: Основният принос на настоящото изследване е, че допринася за осмисляне на фискалната консолидация и нейните икономически измерения и социална цена. Тази проблематика кореспондира с особена актуалност и практическа значимост към новите държави – членки на ЕС по пътя на тяхното приспособяване към новите икономически реалиности. Теоретичният преглед и емпиричният анализ в контекста на ново присъединените икономики показва в по – пълна степен уязвимостта и неефективността на възприетите икономически идеологеми и крехкият баланс на държавната намеса и свободния пазар.

Отчита се, че България основно залага на косвените данъци в приходната част на бюджета. Следователно с тази структура бюджетните приходи са силно зависими от ефектите на икономическия цикъл, което при наличието на постоянни или трудно променливи държавни разходи може да възпрепятства постигането на бюджетните цели. Правилата могат да наложат фискална консолидация, което се разглежда като проциклична мярка, но те не дават отговор за фискалната политика в години на икономически бум, когато фискалните показатели са под ограниченията. Прилаганите мерки на фискална консолидация трябва да бъдат балансирани и последователни. Важните фактори, които оказват решаващо влияние върху резултатите на фискалната консолидация са обемът на натрупалия се държавен дълг, също както и нивото на развитие на икономиката и начините за привличане на финансови ресурси с цел финансиране дефицита на сектора на държавното управление.

4. *Raychev, St., Stoyanova, D., Madzhurova, Bl. LLL policies as an opportunity to promote growth and social inclusion. Jubilee International Scientific Conference “ECONOMIC AND SOCIAL [DIS] INTEGRATION”, VII „Паусий Хилендарски“ ISBN 978-619-202-565-6, pp. 620-628*

Анотация: Настоящата статия разглежда политиките за учене през целия живот и тяхното въздействие върху младите хора. От една страна, се анализират възприетията на

младите за социалните очаквания, които имат във връзка с разглежданите инициативи. От друга страна, политиките се анализират чрез обобщаване на резултатите от интервютата с експерти от политиката по заетостта и образованието. Предложенията за промяна и усъвършенстване на ученето през целия живот се определят с цел постигане на по-голям икономически растеж и по-устойчиво социално включване на младите хора.

Самооценка: Настоящото изследване допринася за разбирането, че политиките за учене през целия живот трябва да се фокусират по-специално върху повишаването на пригодността на заетост на младите хора за нуждите на пазара на труда към качествата и уменията на производствения процес от икономическа гледна точка. Това от своя страна ще доведе за увеличаване на заетостта на младите възрастни и преминаване към заетост и подпомагане на нискоквалифицирани хора, изправени пред рискове от безработица или предотвратяване на бъдеща безработица. Въз основа на резултатите от изследването трябва да се предприемат конкретни стъпки за интегриране в първичните позиции на пазара на труда или за реинтеграция в системата на образование и обучение; придобиване на някакъв общ трудов опит; предоставяне на практически знания и умения; улесняване на официалното признаване на неформално придобити професионални умения; придобиване на нови умения и знания, особено практически компетенции; повишаване на компетентностите на младите възрастни с цел повишаване на тяхната конкурентоспособност, развитие и надграждане на техните кариерни или ежедневни управленски умения, както и техните способности за учене през целия живот. Всички работници, които са причина за променящата се реалност на пазара на труда, трябва да учат през целия живот. Ако политиките за УЦЖ не бъдат адаптирани към икономическата реалност, съществува риск да се появят диспропорции на пазара на труда, които включват нарастваща безработица и поради това фискален натиск върху държавните бюджети. Активирането на младите хора чрез увеличаване на тяхната пригодност за заетост чрез намаляване на възможността за тяхната маргинализация води не само до икономически растеж, поради увеличаването на качеството и количеството на производствения фактор труд чрез работната сила, но и до цялостното икономическо и социално развитие. Ученето през целия живот, държавните политики и възможностите на участниците в тях днес са безалтернативно и необходимо условие за подобряване на благосъстоянието на обществото.

5. *Маджурова, Б., Райчев, С., Стоянова, Д., Социалното предприемачество в България като част от интеграционните процеси – проблеми и перспективи за развитие. Jubilee International Scientific Conference “ECONOMIC AND SOCIAL [DIS] INTEGRATION”, УИ „Паисий Хилендарски“, ISBN 978-619-202-565-6, 222-237 стр.*

Анотация: Социалното предприемачество е съществен елемент на социалната икономика. Безспорно през последните години социалните предприятия придобиват все по-голямо значение за развитието на икономиката и в частност на пазара на труда в България. Тяхната роля за стимулиране на икономиката и възможността да осигурят равен достъп до пазара на труда и подобряване на интеграцията на хората в неравностойно положение налага по-задълбочен анализ. Настоящата статия представя проблемите и перспективите за развитие на социалното предприемачество в България, както и икономическите и социалните ефекти, които те генерират.

Самооценка: Особеният принос е в извеждането на значимостта на социалното предприемачество в България и на ролята на социалния предприемач за постигане на по-висока степен на интеграция. Изхождайки от презумпцията, че развитието на социалната система създава възможност да се формират и обособят обществени субекти, които да се намесват там, където не само пазарът, но и държавата не успява самостоятелно да се справи със социалните злини и тежките резултати от небалансираното развитие на икономическата активност, акцент се поставя върху ролята на социалния предприемач и на социалното предприемачество, които като цяло се явяват като двигател на социалната икономика. Необходимостта от прилагането на социалното предприемачество се поражда именно от приноса, който то има за посредничеството, от една страна, между политиките и програмите, насочени към премахване на бариерите при прилагането на граждански, икономически, социални и политически права, и от друга страна, представителите на рисковите социални групи. Социалната подкрепа за хората от уязвимите групи е необходимо условие за тяхното активизиране и за насърчаване на потенциалния им принос за обществото. Важността на социалното включване на групите в неравностойно положение се подчертава от факта, че чрез него се дават равни възможности за пълноценно участие в икономическия, политическия, социален и културен живот в обществото.

Социалното предприемачество в България е изправено пред редица затруднения, свързани с осигуряване на финансови ресурси; наемането на служители; развитието на предприемачески умения; осигуряването на институционална и правна база и по-голяма прозрачност в работата на институциите и др.

Един от най-важните фактори за успешното развитието на социалното предприемачество е ролята на социалния мениджър. На първо място, това не е професия като всички останали, която да се характеризира със определени стандартни длъжностни характеристики. Професията социален мениджър е призвание, за което трябва да се прилагат гъвкави подходи според ситуацията и специфичната група, към която е насочена. Успешният социален мениджър трябва да притежава подходящи личностни, мениджърски и социални умения, както и необходимото образование, за да може да ги приложи в работата си с представители на уязвимите социални групи.

6. *Stoyanova, D, Madzhurova, B. Raychev, St. Cross-case analysis of local/regional networks in LLL policy-making across Europe. Годишна научна конференция на тема: Интереси, Ценности, Легитимност: Международни, Европейски и Национални измерения. УНСС, София 2020 г. , стр. 94 – 105, ISBN 978-619-232-331-8*

Анотация: Този документ обсъжда някои междусекторни анализи на регионални / местни мрежи в разработването на политики за учене през целия живот въз основа на докладите от казуси от страните-участнички, като се провежда анализ на кръстосани случаи, за да се идентифицират моделите на мрежите за създаване на политика, участващи в оформяне, формулиране и прилагане на политиките за младите възрастни, както и най-добрите практики за интегриране на политиките в икономиката, труда, образованието и индивидуалните житейски курсове. Освен това, анализът на различните случаи е насочен към описание на начините, по които различните мрежи за създаване на политика въплъщават различни видове механизми / предположения за нуждите и пътищата за активиране на получателите. Целта на проучването е да се идентифицират най-добрите практики в страните от Европа.

Самооценка: Настоящото изследване допринася за разбирането на кръстосания анализ на регионални / местни мрежи в процеса на вземане на решения за учене през целия живот, на базата на доклади от казуси от страните участнички, за да се идентифицират моделите на

мрежи за създаване на политики, участващи в оформянето, формулиране и прилагане на политики за учене през целия живот за млади възрастни, както и най-добрите практики за интегриране на политики за учене през целия живот в икономиката, пазара на труда, образованието и индивидуалните курсове на живота. Освен това анализът на различните случаи има за цел да опише начините, по които различните мрежи за създаване на политики възплъщават различни видове механизми / предположения за нуждите и пътищата за активиране на получателите. Важно е да се спомене, че политиките за учене през целия живот (LLL) в цяла Европа многократно са описвани като силно фрагментирани и често противоречащи си по отношение на целите си, целевите групи и начина на изпълнение. Те могат да доведат до непредвидени ефекти, когато не са подходящи за силно разнообразните целеви групи, въпреки че целят подобряване на икономическия растеж и социалното приобщаване за младите възрастни. По-специално, първо, по отношение на мерките, насочени към младите възрастни, може да се наблюдава липса на координирано разработване на политики; второ, що се отнася до високата фрагментация на политиките за УЦЖ, могат да се наблюдават различни ефекти в различен контекст, повдигайки въпроса, че тези политики са подходящо пригодени към техните целеви групи.

7. Raychev, S. Stoyanova, D., Madzhurova B., *The impact of innovation and technological progress on the labour market*, *сп. Статистика*, Брой 2/2020, Изд. Национален Статистически Институт, С, 2020, ISSN 2367-5489

Анотация: Статията предоставя задълбочен емпиричен анализ на ефектите на иновациите и технологичния прогрес върху пазара на труда. Проучва се променящият се характер на работа и структурата на работните места в резултат на разпространението на иновациите. Разглежда се и ролята на институциите за управление на иновациите. Акцентира се върху защитата на работните места чрез увеличаване на инвестициите в човешки капитал, прилагане на политики за учене през целия живот и засилване на социалната защита.

Самооценка: Съществен принос на настоящото изследване е, че дава възможност да се осмисли влиянието на иновациите и технологичния прогрес върху пазара на труда и икономическия растеж. Ефектът от подобряването на иновациите е свързан с: подпомагане на работната сила от подобряване на качеството на работните места; увеличаването на

печалбите на работодателите в резултат на увеличената производителност; както и подобряване на ефективността на обществото като цяло чрез постигане устойчив растеж.

Използвайки дигиталните технологии, предприемачите създават глобални платформи, различни от традиционните производствени процеси, доминирани от входно-изходните системи. В ЕС и България се извършва преливане на работна ръка от първичен и вторичен (тип) към третичен въз основа на връзката между научния и технологичния прогрес. Подобна реалност води до необходимостта от преосмисляне на публичните политики в областта на образованието, социалните и фискалните системи на страната. Ако стремежите са свързани с възможностите, тогава се постигат условията за приобщаващ, устойчив икономически растеж. Но при наличие на неравенство във възможностите или несъответствие между наличните работни места и умения, фрустрацията може да доведе до миграция или фрагментация на обществото.

8. *Stoyanova, D., Madjurova, B., Raichev, S.; Social Cohesion (Bulgaria – EU – Western Balkans), Economic Studies, Volume 28, Issue 3, 2019, pp 96-124, ISSN: 0205-3292*

Анотация: В настоящото изследване се разглежда социалната кохезия между Западните Балкани, България и ЕС в контекста на пазара на труда. Направен е преглед на по-известните теоретични концепции, имащи отношение към разбирането на социалната кохезия, както и на инструментариума за нейното измерване. Въз основа на направения анализ на индикатори, свързани с динамиката на пазара на труда е оценено постигнатото равнище на сближаване между изследваните държави. Представени са основните стратегии и политики на ЕС за насърчаване приобщаването на държавите от Западните Балкани по пътя на тяхното бъдещо членство. Посочват се критични точки за необходимостта от ключови реформи в националните политики за засилване на социалната кохезия в контекста на пазара на труда, като важно звено от веригата от политики на социалното сближаване.

Самооценка: Важен принос на настоящото изследване е, че чрез него се осмисля социалното сближаване на България, ЕС и Западните Балкани в контекста на пазара на труда. В този смисъл процесът на сближаване и намаляване на дисбаланса между България, Западните Балкани и ЕС е разгледан по отношение на пазара на труда.

Резултатите, до които се достига показват, че неравенството в пазарните доходи за населението в трудоспособна възраст остава високо и това е фактор, който оказва силно влияние върху липсата на напредък в сближаването на страните от Западните Балкани и ЕС. Бедността, високата безработица, сивата икономика, ниските заплати, корупцията, злоупотребата с длъжности, емиграцията на квалифицирани работници, дискриминацията срещу малцинствата и изтичането на мозъци са въпроси, които засягат всички страни от Западните Балкани. Могат да се добавят и ниското ниво на цифрови умения, с особено изразени регионални различия, както и огромен дял от NEET и липса на желание за предприемане на активни мерки на пазара на труда. Следователно темпото на сближаване със страните от Западните Балкани е доста бавно и изостава от региона на ЕС. Настоящите институционални реалности в Западните Балкани все още не са в състояние да отговорят ефективно на сложните предизвикателства при заетостта. Западните Балкани, включително България, имат огромен дял хора в трудоспособна възраст, които емигрират в държави от ЕС. Това несъмнено ще окаже влияние през следващите години върху пазара на труда. С присъединяването на Западните Балкани към ЕС възниква все по-вероятният и силно негативен сценарий България да бъде групирана заедно със страните от Западните Балкани и впоследствие Балканите да се формират като втора или трета скорост на ЕС.

9. *Raychev, S., Madzhurova, B., Stoyanova, D., Policies and innovations to promote economic growth and employment in the age of globalization, 13th Economics & Finance Virtual Conference, Prague ISBN 978-80-87927-95-3, IISES DOI: 10.20472/EFC.2020.013.014 pp. 173-191*

Анотация: През последните две десетилетия икономическите отношения са белязани от фундаментални промени. Глобализацията, четвъртата технологична революция, глобалната икономическа криза от 2008 г. са само част от предизвикателствата, пред които е изправена всяка национална икономика. Използвани са методи за илюстриране на динамиката на времевите редове на основни икономически показатели чрез графични и таблични инструменти за визуализация. Анализът на кръстосана корелация, с помощта на статистически софтуер, се прилага за изследване на връзката и взаимодействието между използваните показатели. Изследването е проведено в контекста на България и ЕС28 за десетгодишен период по икономически сектори и демографски групи. В днешното

преосмисляне на икономическите доктрини необходимостта от предефиниране на икономическите политики е от решаващо значение, за да се намери правилният път за управление на икономическата система чрез иновации, за увеличаване на богатството чрез устойчив икономически растеж и ефективен пазар на труда.

Самооценка: Несъмнено резултатите, получени от емпиричното изследване, показват, че знанията, активните мерки и политики в областта на иновациите като водещ фактор, разходите за научни изследвания и развитие, ученето през целия живот като публична философия и икономическата необходимост, образованието и науката, са жизненоважни, както за пазара на труда, така и за цялата икономическа система. Стоковите и финансовите пазари, както и позиционирането на производството, са станали много по-чувствителни към работната сила, уменията и квалификацията, цената на труда и политиките на труда. Всичко това доведе до стимулиране на миграционните потоци, водени от желанието на индивидите за просперитет, работни места и добро възнаграждение. Този темп на глобализация на пазара на труда все повече повдига въпроса за ефектите и последиците върху труда, трудовите отношения и стандарти, както и върху динамиката на пазарите на труда, както и върху икономическия растеж. Дори в рамките на едно поколение многото промени, създаващи възможности и застрашаващи традиционните национални рамки на пазара на труда, изискват по-добро разбиране на тези процеси. Ролята на държавата на пазара на труда чрез нейните законодателни правила, разпоредби и политики е поставена под въпрос в днешния все по-глобален свят.

*10. Стоянова, Д., Маджурова, Б., Димитрова, Г., Райчев, С., **Насърчаване на сътрудничеството между висшите училища и бизнеса**, сп. Стратегии на образователната и научната политика, Vol. 28, Number 5, 2020, ISSN 1310–0270 стр. 453-467*

Анотация. Настоящата статия разглежда ролята на висшите училища (ВУ) и бизнеса за създаване и разпространение на иновации. Емпирично са изследвани динамиката и връзката между иновациите и основни макроикономически показатели за икономически растеж, пазар на труда и доходно неравенство в България и ЕС. Резултатите показват, че възприетата посока на развитие от ЕС и България в контекста на иновационни нововъведения – наука,

научни постижения и публични иновативни подходи и политики, оказва положително въздействие върху икономическия растеж и пазара на труда.

Самооценка: Особеният принос е в разглеждането на основните фактори, които водят до създаването, развитието и разпространението на иновациите. Открити са организациите, в това число университетите и научноизследователските центрове, които в най-голяма степен са отговорни за създаването на иновациите. Изведени са положителните ефекти от иновациите върху икономическия растеж и заетостта в България и ЕС. Предизвикателството пред ЕС и България към повишаване на икономическия растеж, намалявайки размера на една от основните социални злини – неравенството, е без съмнение изключително трудна задача. В условията на засилена глобализация на икономическите отношения именно иновациите и конкурентоспособността са пътят към постигане на това толкова желано устойчиво развитие и растеж. За последните десет години България и ЕС, посредством активни инвестиции от бизнес сектора в допълнение с иновации от висшето образование и активни публични политики, успяват да постигнат подобряване функционирането на пазара на труда, повишаване на икономическия растеж и застои или леко покачване на доходното неравенство. България, с подкрепата на европейските политики, постига много в тези тежки условия, но и дефинира основните си приоритети по отношение на доходите и доходното неравенство. Резултатите ясно показват, че възприетият от ЕС и България път на развитие, в контекста на иновационни нововъведения – наука и научни постижения и публични иновативни подходи и политики, успява да окаже положително въздействие, както върху икономическия растеж, така и върху пазара на труда.

Особеният принос е в извеждане на ефектите от инвестициите в научноизследователска и развойна дейност върху основните компоненти на икономическото развитие като икономически растеж и пазар на труда. Подчертава се водещата роля на иновационната активност и динамиката в разходите за НИРД за стимулиране на сътрудничеството между университетите и бизнеса. Изследва се връзката и динамиката в сравнителен анализ като се правят изводи и заключения относно ролята на иновациите върху икономическия растеж и пазара на труда.

*11. Raychev, S., Dimitrova, G., Madzhurova, B., & Stoyanova, D. (2020). **Innovations as a Factor for Economic Growth and Labor Market Development.** Marketing and*

Анотация. Статията обобщава аргументите и контрааргументите в рамките на научната дискусия за ефектите от инвестициите в научноизследователска и развойна дейност върху основните компоненти на икономическото развитие, като икономически растеж, конкурентоспособност, пазар на труда и намаляване на неравенството. Основната цел на изследването е да подчертае позицията на България в световната икономика по отношение на развитието на НИРД. В рамките на статията е направено сравнение на динамиката на разходите за НИРД в България и ЕС28 през призмата на иновациите в бизнеса и висшето образование. Систематизирането на литературни източници и подходи за решаване на проблема показва, че НИРД са предизвикали промени в пазара на труда, които водят до необходимостта от адаптиране на университетската система. В момента има изоставане. Методологични инструменти от това изследване са, както следва: метод за обработка на количествени данни, съдържание и сравнителни анализи, ситуационен и секторен анализ и графичен динамичен анализ. Обект на изследване е динамиката на инвестиции в иновации в България и ЕС28. Акцентът е поставен върху ролята на изследователските центрове, предприятия, клъстери и образователни институции за развитието на НИРД, за да се оцени нивото на иновации, постигнато чрез НИРД.

Самооценка: Несъмнено клъстерният подход издига НИРД на ново ниво и помага да обедини университетите и бизнеса. Преосмисляне на публичните политики и инвестиране в технологии центровете ще помогнат за адаптирането към новите реалности на пазара на труда. Това би улеснило процесите на трансфера на знания и технологии, в контекста на прилагането на научни разработки и иновации в практическите дейности и пригодността за заетост на завършващите студенти. Образованието е поставено и разгледано чрез процесите на глобализация, а бързото му адаптиране е единственият начин да отговори на технологичните промени.

Получените резултати от емпиричния анализ показват, че клъстерният подход издига научноизследователската и развойна дейност на ново ниво и подпомага обединяването на университетите и бизнеса. Преосмислянето на публичните политики и инвестирането в технологични центрове ще помогне за адаптиране към новите реалности на пазара на труда. Резултатите от изследването могат да бъдат полезни за работодателите,

високотехнологичните изследователски центрове и университети. Очаква се това проучване да бъде основата за по-нататъшни изследвания, посветени на стимулирането на икономическата конкурентоспособност и социално благосъстояние чрез насърчаването на внедряването на иновации.

Особеният принос е в извеждане на ефектите от инвестициите в научноизследователска и развойна дейност върху основните компоненти на икономическото развитие като икономически растеж и пазар на труда. Подчертава се водещата роля на иновационната активност и динамиката в разходите за НИРД за стимулиране на сътрудничеството между университетите и бизнеса. Изследва се връзката и динамиката в сравнителен анализ като се правят изводи и заключения относно ролята на иновациите върху икономическия растеж и пазара на труда.

УЧЕБНИ ПОСОБИЯ И КНИГИ

1. *Стоянова, Д., Райчев, С., Учебно помагало по Икономикс, УИ „Паусий Хилендарски“ Пловдив, 2018 ISBN 978-619-202-373-7.*

Анотация: Учебното помагало по Икономикс осигурява задълбочено познаване на икономическата теория, като се фокусира върху две направления: От една страна, се разглежда поведението на домакинствата и фирмите на стоковите и факторните пазари, като се поставя акцент върху сравнителния анализ на фирмите на пазарната организация и върху проблемите на дефектите на пазара, и се обосновава необходимостта от държавна намеса. От друга страна, дава възможност да се разбере как функционира националният пазар и как стопанските сектори си взаимодействат; какви са основните макроикономически проблеми, както и целите, инструментариумът и последиците от макроикономическите политики.

Самооценка: Особеният принос на настоящото помагало е, че чрез множеството практически задачи, терминологичен апарат и теоретично методическа структура на основните глави се създава възможност студентите да могат да: извършват обработка и интерпретация на икономическа информация, както и изграждане на аргументирано становище за ефектите от икономическата политика; правят професионален анализ на основните икономически проблеми и да разработват прогноза; да анализират икономическата действителност и проблемите на икономическата нестабилност

(цикличността на производството, инфлацията и безработицата); придобият умения за прилагането на различните политики за постигане на макроикономическите цели; както и да прилагат познанията си в научноизследователски разработки.

2. *Публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен "доктор": Стоянова, Д. **Макроикономически анализ на младежката безработица и политики за нейното преодоляване**, VII „Паусий Хилендарски“ Пловдив, 2020, книжно тяло – ISBN 978-619-202-551-9, електронен вариант – ISBN 978-619-202-552-6*

Анотация: В настоящото изследване е направен макроикономически анализ на младежката безработица като са оценени факторите за нейното формиране и последиците от нея. На тази основа е направена оценка на възможностите на провежданите политики на пазара на труда и са формулирани конкретни предложения за ограничаване на младежката безработица, респективно и за прилагането на по-ефективни политики в областта.

Тази логическа рамка е развита в трите глави на изследването.

Първа глава е посветена на теоретичния анализ и на инструментариума за оценка на безработицата в рамките на макроикономическата теория.

Във втора глава е реализиран методическият подход за анализ и оценка на младежката безработица.

В трета глава е аргументирано съвместното прилагане на стабилизационна макроикономическа политика и публични политики на пазара на труда като най-важното условие за ефективността на младежките политики срещу безработицата.

Самооценка: Особеният принос е в това, че е направен опит за обвързване на младежката безработица с макроикономическия инструментариум. Особен момент е, че тя се разглежда освен като следствие от динамиката на растежа, също и като проблем на естественото равнище на безработица. Това дава теоретично основание политиката за преодоляване на младежката безработица да се разглежда като дългосрочна и да се обосновава нейното институционализиране. В настоящата разработка младежката безработица е оценена комплексно чрез извеждането на широк набор от показатели, част от които не се използват в традиционния инструментариум за оценка. Систематизирани са причините, най-вече въздействието на макроикономическите показатели върху изменението

на безработицата сред младежите, както и са проследени нейните ефекти върху икономическото и демографското развитие. Анализирани са съдържанието и целите на политиките за намаляване на младежката безработица в периода 2007-2018 г., както е оценена и ефективността на специализираните АППТ за младежи. Анализът включва данни от стратегии, програми, мерки и инициативи от националната и европейска политика и по време съвпада с плановия период за финансиране от ЕС. В този смисъл той има значение и за осмисляне на резултатите от финансирането ни по европейските програми в сегмента „младежка безработица”. Теоретично е аргументирано съвместното прилагане на стабилизационна макроикономическа политика и публични политики на пазара на труда като най-важното условие за ефективността на младежките политики срещу безработицата. Научноприложно са формулирани конкретни предложения и препоръки за ограничаване на младежката безработица и за повишаване на ефективността на провежданите политики в България.

28.06.2021 г.

гр. Пловдив

Изготвил:.....

гл. ас. д-р Добринка Стоянова